

12.

bağlı olmasından ileri gelir: görme ancak bir ilişki içinde bir varlığa sahiptir.¹³ Duyular bilgimizin ilk kaynağıdır, çünkü onlar sayesinde biçimleri cisimlerden soyutlarız. İbn Rüşd'e göre duyulur nesnelere varlık bakımından dereceleri vardır. Üst derecedeki nesneye ait bilgi, bir alt derecedekinden daha soyuttur. Örneğin, rengin

varlık bakımından birbirinden üstün birtakım derecelerinin bulunduğu görülür: en düşük derece cisimdeki varlıktır. Rengin bundan daha üstün varlığı ise gözde bulunan

varlıktır, çünkü varlık, kendi özünü kavrayan rengin varlığıdır. İlk maddedeki varlığı,

cansız bir varlık olduğundan kendi özünü kavrayamaz. Rengin imgelemde de bir varlığı

bulunmaktadır ve bu varlık, onun görme gücündeki varlığından daha üstündür. Yine,

onun anımsama yetisinde imgelemde olduğundan daha üstün bir varlığı vardır. Son olarak akılda bütün varolanlardan daha üstün bir varlığı vardır. Bu anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, sadece duyular aracılığıyla doğru bilgi edinme söz konusu olamaz. Yukarıda belirtildiği gibi duyular, bilgi edinmede ilk basamağı oluşturur, bunlar üzerine

ortak duyu (el-Hissu'l-müşterek), imgelem (el-kuvvetü'l-mütehayyile) ve anımsama (hafıza) iç duyuları işlemeye başlar. Bu yetilerden gelen malzemeleri akıl işler, bu nedenle akıl, iç ve dış duyu yetilerinin üzerindedir. İç duyulardan ilki olan ortak duyu, beş duyunun sağladığı veriler hakkında hüküm verir ve beş duyunun algıladığı nesnenin tüm niteliklerini birarada değerlendirerek nesnenin dış dünyadaki konumuna uygun olarak zihinde bir imge oluşmasını sağlar. Dış duyulardan elde edilen izlenimler, iç algı yetisiyle daha soyut bir

hal alır. Örneğin, gözün algıladığı renk, ortak duyunun algıladığı renkten farklıdır. Aristoteles de bu nedenle "ortak duyu sayesinde görülen beyaz nesnenin, sadece beyaz

bir nesne olmayıp onun aynı zamanda belli bir kişi ya da çalgıcı olduğuna karar verilebilir" der.

İbn Rüşd'e göre imgelemin nesnelere, maddeye bağımlı olan kavramlardır. İmgelem gücü duyuların tek tek algıladığı suretleri dış dünyada bulunması mümkün olmayan bir biçimde bir araya getirebilir. Örneğin, kanatlı bir at düşünebilir. Ona göre

imgelemin bilgisiyle yetinmek sıradan insanlar için söz konusudur.

Hayvanlarda da imgelem gücü vardır. Bu güç sayesinde hayvanlar örneğin kurdun koyuna göre düşman olduğuna, koyunun ise dost olduğuna hükmedebilirler. Dolayısıyla hayvanlar için onların anlamaları duyu ve imgeleriyle sınırlıdır denilebilir. Buna karşın insan bunlardan başka akla da sahiptir.

Anımsama yetisi, imgelerin depolandığı yerdir ve beynin arka tarafında bulunur.

Özetle, algı, duyularımız aracılığıyla bize ulaşan dış dünyaya ait verileri sağlar. Algı, düşünmenin hammaddesinin ulaştırıcısıdır. Bu hammaddenin işlenmiş halini zihne sunan imgelemdir. İmgelemen ürünleri olan imgeler tek tek şeylere ilişkin olmak

bakımından tekildir, ama bu tekilerin formlarını sunmak bakımından tümeldir. Yani İbn Rüşd'ün "maddi akıl" diye adlandırdığı yeti bu bireysel imgeleri, onların formlarından yola çıkarak, soyut ve tümel kavramlara dönüştürür.